DA&MS

DENİZ ARAŞTIRMALARI ve MAVİ STRATEJİ DERGİSİ

[SAYI: 2 | YIL: 2022]

STRAMARINE

www.stramarine.org

E-ISSN: 2791-7126 Sayı:2

DENİZ ARAŞTIRMALARI ve MAVİ STRATEJİ DERGİSİ

Sayı:2
Yıl:2022

Yayımcı

Arzu ARIDEMİR

Editör

Doç. Dr. Hakan ARIDEMİR – Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Alan Editörleri

Doç. Dr. Arzu AL-Marmara Üniversitesi

Doç. Dr. Yavuz CANKARA-Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Sadık AKYAR-Girne Amerikan Üniversitesi

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Alaeddin YALÇINKAYA-Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Sait YILMAZ-İstanbul Esenyurt Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet ARSLAN-Farabi Üniversitesi

Doç. Dr. Hakan ARIDEMİR -Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Omca ALTIN-Kastamonu Üniversitesi

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Doç. Dr. Adil AKINCI – Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi / Türkiye

Dergi Sekretaryası

Arş.Grv. Ramazan GÜREŞÇİ – Kütahya Dumlupınar Üniversitesi / Türkiye

Kapak Tasarımı

Arş.Grv. Kübra ÇİÇEKLİ/ Mardin Artuklu Üniversitesi / Türkiye

Dizgi

Murat BUYRUK

İngilizce Editörü

Burak BİNARCI

Yazışma Adresi
Büyükdere Mh. Kırklar Sk. Yalçın Apt. No:18 D:5 Sarıyer/İSTANBUL
stramarine.org

E-ISSN: 2791-7126 Sayı:2

BİLİM DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Alaeddin YALÇINKAYA	*Marmara Üniversitesi*
Prof. Dr. Celal ATEŞ	*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*
Prof. Dr. Sait YILMAZ	*İstanbul Esenyurt Üniversitesi*
Prof. Dr. Niyazi KURNAZ	*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*
Prof. Dr. Arzu ARIDEMİR	*İstanbul Üniversitesi*
Doç. Dr. Asena ÖZER BOZTAŞ	*Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi*
Doç. Dr. Arzu AL	*Marmara Üniversitesi*
Doç. Dr. Mehmet ARSLAN	*Farabi Üniversitesi*
Doç. Dr. Adil AKINCI	*Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi*
Doç. Dr. Meral BALCI	*Marmara Üniversitesi*
Doç. Dr. Pınar Özden CANKARA	*Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi*
Doç. Dr. Yavuz CANKARA	*Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Barış ADIBELLİ	*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Haluk CEZAYİRLİOĞLU	*İstanbul Esenyurt Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Sadık AKYAR	*Girne Amerikan Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Itır Aladağ GÖRENTAŞ	*Kocaeli Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Omca ALTIN	*Kastamonu Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım TURAN	*Sakarya Üniversitesi*
Dr. Alp Yüce KAVAS	

*Her hakkı saklıdır. Deniz Araştırmaları ve Mavi Strateji Dergisi yılda en az bir kez yayınlanan Ulusal **Bilimsel Hakemli** açık erişimli bir dergidir. Bu dergide yayınlanan makalelerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlara aittir. Dergide yer alan makalelerdeki görüş ve düşünceler yazarların kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Deniz Araştırmaları ve Mavi Strateji Dergisi'nin görüşlerini yansıtmaz. Dergide yayınlanan makaleler kaynak gösterilmeden kullanılamaz.*

(/)
(/)

Deniz Araştırmaları ve Mavi Strateji Dergisi (DA&MS)

İndeks Bilgisi

2023-01-14 18:36

“

Tarandığımız İndeksler

Index Copernicus (https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=125488)

ESJ Index (http://esjindex.org/search.php?id=6305)

EuroPub Database (https://europub.co.uk/journals/30052)

E-ISSN: 2791-7126 Sayı:2

İÇİNDEKİLER

1. **Türkiye'nin Doğu Akdeniz Enerji Politikasını Şekillendiren Unsurların 2000- 2021 Ölçeğinde Değerlendirilmesi**

Meral BALCI, Merve KURT.....1-15

2. **Basra Körfezi ve Gine Körfezi'nin Petrol Sevkiyatı Açısından Karşılaştırmalı Analizi**

Ali TAMAHKAR.....16-28

3. **The Importance of Intelligence in Ensuring Türkiye's Energy Security in The Eastern Mediterranean**

Mustafa Burak ŞENER.....29-38

4. **Akdeniz'de Uyum Politikalarının Mimarı Olan Örgüt: Akdeniz İçin Birlik (UfM)**

Muhammed ALKIŞ.....39-48

E-ISSN: 2791-7126 Sayı:2

ÖNSÖZ

Deniz Araştırmaları ve Mavi Strateji Dergisi (DA&MS), 2022 yılından itibaren elektronik olarak yılda en az 1 kez yayımlanan ulusal, bilimsel hakemli bir dergidir.

Dergimizin amacı, Türk ve Dünya Denizciliği konularında yayımlayacağı akademik çalışmalarla farkındalık oluşturmak ve çeşitli perspektifleri karşılaştırmaya katkı sağlamaktır. Türk Denizciliği konusunda çalışan bilim insanlarının, profesyonellerin, bürokratların, medya kuruluşlarının ve özel sektör temsilcilerinin faaliyetlerini ve çalışmalarını kolaylıkla sunabileceği, alanındaki çalışmalara ulusal ve uluslararası anlamda katkı sağlayabileceği bir zemin oluşturmak, deniz jeopolitiği, deniz tarihi, deniz ekonomisi, denizcilik kültürü, deniz turizmi, deniz endüstrisi, deniz siyaseti ve deniz hukuku gibi farklı alan ve disiplinlerden pek çok araştırmacıyı bir araya getirecek bir akademik yayın olmak, denizcilik alanında akademik düzeyde faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerin çalışmalarını, denizcilik konusundaki sorunlarına dair yeni bulgularını ve görüşlerini ve bu konulara yönelik yöntem ve yaklaşımlarını paylaşmaları için ortak bir merkez oluşturmak, akademik ve entellektüel çevrelerde denizcilik üzerine var olan eğilimlerin keşfedilmesine hizmet ederek, hem bilim insanları arası etkileşim ve işbirliğini artırmak, hem de ulusal ve uluslararası düzeyde bu konudaki kültürel, ticari, ekonomik ve askeri işbirliğinin gelişmesine katkı sağlamak, denizcilik alanında dünyadaki gelişimi izlemek, ilgili literatür, bilim, teknoloji ve yöntemler ile ilgili bilgilendirmek, diğer yandan ülkemizde denizciliği geliştirecek çalışmaları desteklemek ve daha fazla çalışma yapılabilmesini sağlayacak strateji ve politikalar üretmek için yayın hayatına başlamıştır.

Dergimizin ikinci sayısının hazırlanmasında emeği ve katkıları olan, başta dergimize yazı gönderen değerli yazarlarımız ve desteklerini esirgemeyen hakemlerimiz olmak üzere, büyük bir gayretle çalışan alan editörlerimiz ve yayın kurulumuza teşekkür ediyorum.

İkinci sayımızı, Türk denizcilik literatürüne ve bu konuda yapılan çalışmalara katkı yapması ümidiyle sizlere sunuyor, bir sonraki sayımızda tekrar buluşmayı diliyoruz.

Doç. Dr. Hakan ARIDEMİR

İstanbul-2022

DENİZ ARAŞTIRMALARI VE MAVİ STRATEJİ DERGİSİ (DA&MS)
E-ISSN 2791-7126
SAYI 2 – 2022

TÜRKİYE'NİN DOĞU AKDENİZ ENERJİ POLİTİKASINI ŞEKİLLENDİREN UNSURLARIN 2000- 2021 ÖLÇEĞİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF THE ELEMENTS SHAPING TÜRKİYE'S EASTERN MEDITERRANEAN ENERGY POLICY ON THE 2000-2021 SCALE

Meral BALCI
mbalci@marmara.edu.tr

Merve Kurt
merv.kurt94@gmail.com

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi : *18.01.2022*
Kabul Tarihi : *29.03.2022*

ÖZ *Uluslararası alanda devletlerin en çok önem atfettiği kalemlerden bir tanesi enerji alanı olmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan devletlerin enerjiye duydukları ihtiyacın gün be gün artış göstermesi uluslararası ilişkilerde enerji sektörünün önemini artırdığı gibi enerjiye sahip olma ve ulaşabilme durumunun ehemmiyetini de gözler önüne sermektedir. 2000'li yıllardan itibaren Doğu Akdeniz'de keşfedilen zengin hidrokarbon yatakları bölgenin petrol ve doğal gaz rezervleri açısından büyük bir potansiyele sahip olduğunun önemli bir göstergesi olmuştur. Doğu Akdeniz'in enerjisine sahip olma noktasında bu durum bölge içi aktörler arasında çeşitli fırsat ve krizler yaratmıştır. Türkiye, Doğu Akdeniz'e en uzun kıyı şeridine sahip bir bölge içi aktör olarak bu kapsamda uluslararası hukuktan doğan haklarını korumaya yönelik bir politika izlemektedir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası çift yönlü gelişmektedir: ilki bölgede kendi hak ve menfaatlerini korumaya dayalı bir biçimde şekillenirken, ikincisi Doğu Akdeniz'in en önemli jeopolitik konumuna sahip olan Kıbrıs Adası üzerinde şekillenerek KKTC'nin hak ve çıkarlarını korumaya dönük bir politikadır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası uluslararası hukukun öngördüğü ilke ve prensiplere dayanırken, bölge içi aktörlerle kurduğu yakın temaslar ve taraf olamadığı işbirlikleri ise çeşitli fırsat ve krizlerin Türkiye çerçevesinde şekillenmesine yol açmaktadır. Bu çalışmanın amacı; Doğu Akdeniz'de bölge içi aktörlerce tesis edilen enerji diplomasisinde Türkiye'nin devre dışı bırakılmasına karşın Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki mücadelesini şekillendiren unsurları 2000- 2021 yılları boyunca değerlendirmektir.*

Anahtar Kelimeler: *Doğu Akdeniz, Türkiye, Enerji, Doğal Gaz*

ABSTRACT *One of the items that states attach the most importance to in the international arena is the energy field. The fact that the need for energy of developed and developing states is increasing day by day increases the importance of the energy sector in international relations, as well as the importance of the availability and availability of energy. Since the 2000s, the rich hydrocarbon deposits discovered in the Eastern Mediterranean have been an important indicator that the region has great potential in terms of oil and natural gas reserves. At the point of dec the energy of the Eastern Mediterranean, this situation has created various opportunities and crises among intra-regional actors. As an intra-regional actor with the longest coastline to the Eastern Mediterranean, Türkiye is pursuing a policy aimed at protecting its rights arising from international law in this context. The Eastern Mediterranean policy of Türkiye is developing in two directions: the first is formed on the basis of protecting its own rights and interests in the region, while the second is a policy aimed at protecting the rights and interests of the TRNC by taking shape on the island of Cyprus, which has the most important geopolitical position in the Eastern Mediterranean. While Türkiye's Eastern Mediterranean Policy is based on the principles stipulated by international law, the close contacts it has established with the actors in the region and the collaborations it cannot be a party to lead to the formation of various opportunities and crises shaped like Türkiye. The aim of this study is to evaluate the elements that shaped Türkiye's struggle in the Eastern Mediterranean during to 2000- 2021 years, despite the fact that Türkiye was disabled in energy diplomacy established by intra- ragional actors in the Eastern Mediterranean.*

Keywords: *Eastern Mediterranean, Türkiye, Energy, Natural Gas*

1. GİRİŞ

Dünya üzerinde enerji bakımından zengin rezervlere sahip bölgelerin keşfedilmesi, söz konusu bölgeyi uluslararası alanda daha önemli bir jeopolitik öneme taşımaktadır. 2000'li yıllardan önce de başta İsrail, Mısır ve Suriye gibi devletlerin Doğu Akdeniz'de çeşitli yeraltı zenginlikleri arama çalışmalarının yapıldığı bilinmektedir. 1969 yılında bölgesel anlamda ilk enerji çalışmalarını yapan aktörün Mısır olduğu bilinmektedir (Çalık Orhun, 2019: 283). 2000'li yılların başında ise bölgenin en önemli enerji üreticisi olarak Mısır ve Suriye karşımıza çıkarken bu durum 2010 yılı sonrası özellikle de Arap Baharı'nın bu ülkeleri olumsuz yönde etkilemeleriyle birlikte İsrail'in bölgede en önemli enerji üreticisi ve ihracatçısı konumuna erişmesine önayak olmuştur. 2000'li yıllarla beraber Doğu Akdeniz'de enerji potansiyeli yüksek enerji sahalarından; Leviathan, Tamar, Afrodit ve Zohr gibi havzaların keşfedilmesi bölge içi aktörlerin enerji çalışmalarını artırmalarına vesile olmuştur. Doğu Akdeniz'de keşfedilen enerji kaynaklarının, dünya toplam petrol ve doğal gaz rezervlerinin yarısına yakın bir orana sahip olduğu göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda bölgenin enerji zenginliğinden tüm bölge içi aktörler, sahip oldukları kıyı uzantısı oranınca faydalanmak istemektedir. Bu durum bölge içi aktörler arası uyum fırsatları sunarken rekabeti de artırmaktadır (Gür, 2019: 427).

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası hem kendi haklarını hem de KKTC'nin bölgedeki haklarını savunmaya dönük bir biçimde olmak üzere iki ayağa dayalı olarak ilerlemektedir. Türkiye enerji ihtiyacının büyük bir bölümünü ithalat ile temin eden ve bu sebeple enerjide büyük oranda dışa bağımlı olan bir ülkedir. Bu çerçevede Doğu Akdeniz'in enerjisinden olası keşiflerle payına düşeni elde edebilmesi esasen Türkiye'nin dış ticaretinde cari açık anlamında önemli bir kalemi oluşturan enerji ithalatını da ortadan kaldırmaya yönelik stratejik bir adım olacaktır. Enerji arz güvenliği sorununu ise ortadan kaldırmaya yönelik bir etki yaratacak ve böylece enerjide bağımlı olduğu ülkelerle yaşanılan olası politik krizlere karşı savunmasızlığını ve olumsuz etkilere karşı geçirgenliğini de ortadan kaldıracaktır. Bu kapsamda Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının ekonomik ve politik çıkarlarına dayalı olarak şekillendiği görülebilmektedir. Buna ilaveten Kıbrıs Adası üzerinde uluslararası kamuoyu tarafından egemenlikleri yok sayılan Kıbrıslı soydaşlarının, Kıbrıs Adası çevresinden elde edilecek ekonomik ve politik her türlü çıkarlarda Rum Yönetimi ile eşit fayda sağlama ve karar alma hakkına sahip olduğunu savunmaktadır (Kedikli ve Deniz, 2015: 415). Türkiye'nin kendi bölgesel menfaatlerini koruma hedeflerinde olduğu gibi KKTC çerçevesinde yürüttüğü Doğu Akdeniz politikası da ekonomik ve politik hedeflere göre şekil almaktadır. Ancak Türkiye'nin özellikle 2019 yılı ve sonrası bölgesel anlamda artırdığı aktifliği, diğer bölge içi aktörlerin birçoğu ile olumsuz seyreden ilişkileri ve Doğu Akdeniz'de oluşturulan küresel çaplı işbirliklerine dâhil olamama- dâhil edilmeme meselesiyle birleşince Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de uyguladığı politikaların hem bölge içi hem de küresel anlamda çıkar çatışmalarına sahne olması sebebiyle tepki gördüğünü söylemek mümkündür. 2000'li yılların başında dış politikasında daha pasif bir Doğu Akdeniz politikası yürüten Türkiye için bölgedeki çıkar çatışmaları son yıllarda olduğu kadar keskin değildi. Bu sebeple Türkiye tarafından atılan önemli hamleler olmaması dikkat çekmektedir. 2000'li yıllardan itibaren bölgede doğal gaz ve petrol aramaya yönelik TPAO tarafından çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Oruç Reis, Fatih, Yavuz ve Piri Reis gibi araştırma ve sondaj gemileriyle Türkiye bölgedeki varlığını sürdürmektedir. Bu noktada Türkiye'nin hem bölgesel anlamda araştırma ve sondaj faaliyetlerini yabancı şirketlerin eline bırakmama özgürlüğü doğmuş hem de Doğu Akdeniz'deki güç ve faaliyetlerini ilerletebilme amacı güdülmüştür (İmamoğlu ve Uygun, 2021: 191).

2010 yılı ve sonrasında Türkiye'nin bölgedeki çıkar çatışmalarının daha da belirginleştiğini anlamasıyla Doğu Akdeniz politikasında daha aktif bir konuma girdiği göze çarpmaktadır. Bu kapsamda Türkiye'nin bölgesel işbirliği anlamında en önemli hamlesini KKTC ile sınırlandırma antlaşması olarak değerlendirmek gerekir. Türkiye'nin 2011 yılında KKTC ile Kıta Sahanlığı

antlaşması imzalaması bölgede işbirliği anlamında attığı ilk adımı oluşturur. Söz konusu anlaşma ile KKTC ve Türkiye arasında çizilen Kıta Sahanlığı sınırı belirlenmiş, belirlenen bölgede TPAO'ya araştırma çalışmaları yapabilmesi için ruhsatlandırma yapılmıştır (Kedikli ve Çalağan, 2017: 133). Bunun yanında 2010 yılı sonrasında Suriye, Mısır ve İsrail gibi diğer bölge içi aktörlerle olumsuz seyreden diplomatik ilişkileri sebebiyle deniz yetki alanlarını belirlemeye yönelik adımlar atamaması ise Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. 2010 yılı ve sonrasında bölge içi aktörlerin kendi yetki alanlarını belirlemeye yönelik inşa ettikleri bölgesel işbirlikleri ve Doğu Akdeniz uyumu için oluşturulan uluslararası forum ve toplantılardan Türkiye'nin soyutlanması, bölgede Türkiye'nin politikalarından açıkça rahatsızlık duyulduğunun önemli bir kanıtı niteliğindedir. Bu antlaşma sonrası uzun süre işbirlikleri tesis edemeyen Türkiye, 2019 yılında Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile imzaladığı MEB Antlaşması ile başta Yunanistan, GKRY, İsrail ve Mısır gibi bölge içi aktörlerce kendisine karşı oluşturulan ittifak grupları yoluyla uluslararası hukuku ihlal eden çeşitli girişimlerle karşılaşmıştır. Özellikle Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin mücadele ettiği en önemli sorun deniz yetki alanlarının belirlenmesine ilişkin yaşanan anlaşmazlıklar olmaktadır. GKRY'nin tek taraflı politikaları ile oluşturduğu enerji sahaları, Türk Kıta Sahanlığı ile çakışmaktadır. Bunun dışında Yunanistan'ın bölgede adalar üzerinden yaratmaya çalıştığı hat ile buradaki Adalarına tam yetki verilmesi gerektiğini savunarak Türkiye'yi Antalya Körfezine sıkıştırma mücadelesi verdiği görülmektedir (Peker vd., 2019: 97-99).

Türkiye özellikle son dönemde tüm politik ve ekonomik baskılara rağmen Doğu Akdeniz'de mavi vatanın ve yavru vatanın hak ve çıkarlarından vazgeçmeyeceğinin altını ısrarla çizen gambot diplomasi uygulamaktadır. 2021 yılı itibariyle de bu politikasını daha güçlü bir biçimde uygulayabilmek adına Doğu Akdeniz çerçevesinde bölgesel işbirliklerine dâhil olabilme çabalarını artıran, bölge içi aktörlerle temaslara ve işbirliklerine açık olunduğunu belirten bir dış politika yaklaşımına sahip olmuştur (CNN, 2020). Bu nedenle çalışmanın amacı; Doğu Akdeniz'de oluşan enerji diplomasisi çerçevesinde 2000-2021 yılları arasında Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının hangi amaçlara göre şekillendiğini değerlendirerek, bölgede yaşanan politik ve ekonomik ikilemli rekabet sahasında Türkiye'nin temel politika motivasyonu ve dayanaklarını belirlemektir.

Bu çalışmanın 2. Bölümünde Doğu Akdeniz jeopolitiğinden bahsedilerek, bölgede yaşanan enerji keşifleri ve bölgede oluşan enerji diplomasisi çerçevesinde bölge içi aktörlerin enerji denkleminde oluşturdukları etkilerden bahsedilmiştir. Çalışmanın 3. Bölümünde ise Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası 2000-2021 yılları çerçevesinde ele alınarak, bu politikanın şekillenmesinde etkili olan unsurlar değerlendirilmiştir.

2. DOĞU AKDENİZ JEOPOLİTİĞİNDE YAŞANAN ENERJİ KEŞİFLERİ VE BÖLGESEL ENERJİ DİPLOMASİSİ

Doğu Akdeniz sahip olduğu jeopolitik konum sebebiyle uzun yıllar boyunca birçok devletin egemenliği altına girmiş olan ve tarihsel süreçte önemli coğrafi alanlardan birisi olarak nitelendirilmektedir. Bunun en önemli sebepleri; Süveyş Kanalı, Cebeli Tarık Boğazı ve Çanakkale Boğazı gibi önemli coğrafi noktalara yakınlığı ile Aysa, Avrupa ve Afrika Kıtaları arasında bir geçiş alanı oluşturması olarak nitelendirilmektedir. Bölgede 2000'li yıllardan itibaren artan enerji keşifleri sonrasında ise Doğu Akdeniz'in önemi daha da artmış, özellikle son yıllarda bölge içi aktörlerin etkileri ile bölgesel bir enerji diplomasisi oluşturulmuştur. Bu bölümde Doğu Akdeniz'in jeopolitik öneminden ve bölgedeki enerji keşiflerinden bahsedilerek bölge içi aktörlerin enerji diplomasisi inşa etme süreçlerine yer verilmiştir.

2.1. Doğu Akdeniz Jeopolitiğinde Enerji Keşifleri

Doğu Akdeniz; Doğu ve Batı arasında uzun yıllardır süren önemli ticaret yollarından biridir. Dünya deniz ticaretinin önemli bir kısmı Doğu Akdeniz'de gerçekleştirilmekte, bölgedeki denizcilik faaliyetleri de 2000'li yıllardan beri giderek artış göstermektedir. Doğu Akdeniz'in jeopolitik öneminde; Avrasya, Avrupa, Ortadoğu bölgeleri için önemli bir enerji ve ekonomik çıkar alanı haline gelmesi beraberinde bölge içi aktörlerin Doğu Akdeniz'deki politikalarını şekillendiren önemli bir etmen haline gelmiştir (İstikbal ve Boyraz, 2019: 71). Aynı zamanda Ortadoğu, Hazar ve Avrasya gibi enerji merkezlerine yakınlığı ile de ayrı bir öneme sahip olmuştur. Bölgedeki ilk keşifler 1969'lu yıllarda Mısır ve 1999'da İsrail tarafından gerçekleştirilmiş olsa da, 2008 yılı sonrası bölge içi aktörlerin potansiyel açıdan büyük doğal gaz ve petrol alanlarını keşfetmeleri ile Doğu Akdeniz artık uluslararası arenada önemli bir enerji kavşağı haline gelmiştir. Gezegendeki toplam deniz alanlarının yalnızca %1'lik kısmını oluşturmasına rağmen Doğu Akdeniz'in enerji potansiyelinin dünya üzerindeki kanıtlanmış toplam petrol rezervlerinin %47'sine ve doğal gaz rezervlerinin ise %43'üne sahip olması sebebiyle büyük bir zenginliğe sahiptir (Arıdemir ve Allı, 2019: 193).

Uluslararası alanda devletlerin üretimin her aşamasında, aydınlanmada ve ısınma ihtiyaçlarında enerjiye duydukları ihtiyacın kat be kat artış göstermesi, keşfedilen enerji sahalarının önemini de artırmaktadır (Örselli ve Babahanoğlu, 2019: 389). Bu nedenle Doğu Akdeniz'in enerji potansiyelinin belirlenmesi bölge içi aktörler arasında enerji uyumundansa ciddi bir rekabet ortamını tetiklemiştir denilebilir. Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler, bölgenin enerjisinden kendi çıkarları doğrultusunda fayda sağlamayı en üst düzeye çıkarabilme amacıyla hareket etmekte, bu durum kıyı ülkeleri arasında deniz yetki alanlarının belirlenmesine yönelik sorunları da beraberinde getirmektedir. Doğu Akdeniz'de bulunan rezervlerin paylaşımı elbette ki kıyı ülkelerine aittir. BM, Deniz Hukuku Sözleşmesine dayanarak hak sahibi kıyı ülkelerini; Filistin, İsrail, Mısır, GKRY, KKTC, Lübnan, Suriye, Yunanistan ve Türkiye olarak açıklamıştır (Kütükçü ve Kaya, 2016: 85- 86). Doğu Akdeniz jeopolitik anlamda birçok kıyı devletinin bitişik yapıda kıyılarının bulunması, karşılıklı kıyıları bulunan ülkeler arası mesafenin bazı noktalarda 400 deniz milinden az olması sebebiyle coğrafi anlamda bazı bölgelerde sınırlandırma antlaşmalarının yapılmasını zorlaştıran karmaşık bir yapıya sahiptir. Ayrıca Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin, Yunanistan ve GKRY ile deniz yetki alanlarına ilişkin anlaşmazlıklar yaşamasının yanında, Filistin- İsrail ve GKRY- KKT arasında da MEB ve Kıta Sahanlığı alanlarının belirlenmesine yönelik çeşitli ihtilafların doğduğu bilinmektedir. Aynı zamanda bölge içi aktörlerden Mısır, Suriye ve Libya gibi iç politikasında siyasi istikrarsızlıklar ve karışıklıklar yaşayan kıyı devletlerinin olması da bölgesel anlamda enerji diplomasisinin bir uyum ve fırsata dönüşmesi önünde yer alan etmenler olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle Doğu Akdeniz'in coğrafi ve politik anlamda karmaşık bir yapıya sahip olması, enerji keşifleri sonrası yaşanan rekabet ortamını da olumsuz yönde etkilemektedir. ABD Enerji Bilgi Yönetimi'nin yayınladığı belgeye göre Doğu Akdeniz'de 8 farklı enerji havzası vardır. Aynı zamanda ABD Jeoloji Araştırmaları Merkezinin 2010 yılında ilan ettiği raporda Filistin, İsrail, Lübnan, Suriye, KKTC ve GKRY'ni kapsayan Levant Havzasında yaklaşık 1.7 milyar varil petrol ve yaklaşık 3.45 trilyon metreküp doğal gaz rezervi bulunur. Bu durumda rezerv oranlarına göre bölgenin en önemli havzalarından biri olarak Levant Havzası görülmektedir (Yorulmaz, 2019: 81). Yakın zamanda Mısır'ın deniz yetki alanlarında keşfedilen Zohr enerji sahasının da bölgede şuana kadar doğal gaz rezervleri bakımından keşfedilmiş en yüksek enerji potansiyeline sahip alan olduğu kanıtlanmıştır (Çalık Orhun, 2019: 284).

1982 Yılında BM tarafından oluşturulan Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne göre aralarında deniz yetki alanlarının belirlenmesine yönelik anlaşmazlıklar yaşayan, karşılıklı veya bitişik yapıda kıyıları bulunan bu devletlerin sorunlarını çözmelerindeki temel dayanağı kendi aralarında kolektif bir biçimde anlaşma yoluna gitmek ve MEB antlaşmaları gerçekleştirerek bu yetki alanlarını belirlemek olmalıdır (Alptekin, 2019: 5). Bu doğrultuda Doğu Akdeniz ülkeleri arasındaki rekabetin çözümüne ilişkin ortak bir antlaşmanın olmaması, hatta Doğu Akdeniz ülkelerinin ikili şekilde imzaladıkları

karşılıklı sınırlandırma antlaşmalarının bazılarının, diğer kıyı devletleri ile aralarında yaşanan deniz yetki alanlarının belirlenmesine yönelik rekabeti ve anlaşmazlıkları daha da karmaşık hale getirdiği görülebilmektedir. Bu noktada devletlerin ikili antlaşmalar sağlayarak yalnızca bölgede rasyonel çıkarlarını en üst seviyeye çıkarmayı hedefleyen bir Doğu Akdeniz politikası uyguladıkları göze çarpmaktadır. Ek olarak Doğu Akdeniz'de en önemli jeopolitiğe ise Kıbrıs Adası sahip olmakta, bu durum deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sorununa ilişkin en fazla ihtilaflı alanın Kıbrıs Adası çevresinde belirlenen parsellerde yaşanmasına da yol açmaktadır (Şafak, 2019: 3).

2.2. Doğu Akdeniz'de Oluşan Enerji Diplomasisi

Doğu Akdeniz ülkeleri için bölgenin enerjisine sahip olabilme fırsatı, enerjiyi üretme ve uluslararası pazara ihraç edebilme ihtimalleri bölgede uyguladıkları dış politikalarının temel motivasyonu haline bürünmüştür. Dolayısıyla Doğu Akdeniz artık enerji merkezlerinden biri olarak nitelendirilmeye başlanmıştır (Akbaş ve Gedik, 2015: 427). Bu durum bölge içi aktörler arasında çeşitli fırsat ve krizlere sebep olan bir enerji diplomasisi oluşturmuştur. Bölgede yaşanan rekabet ortamını bölge içi aktörlerin MEB alanlarını belirlemeye yönelik yaşadıkları sorunlar ve ihtilaflar doğurmaktadır. Devletler MEB alanlarını 1982 BMDHS'ye göre tek başına ilan edemezler, en az iki taraf olmak üzere antlaşma yolu ile MEB alanı belirlenir. Ancak yalnızca söz konusu anlaşmaya taraf olan değil, taraf olmayan devletler de MEB alanlarını yine antlaşmalar vasıtasıyla belirleyebilmektedir (Ece, 2017: 86). 1982 Yılında imzalanan BMDHS'ye Doğu Akdeniz'de etkili olan bölge içi aktörlerden; Türkiye, Suriye, İsrail ve Libya'nın taraf olmadığı bilinmektedir. Ancak bu devletlerin de bölgede yetki alanlarını belirlemeye yönelik antlaşmalar imzaladıkları görülmektedir.

Doğu Akdeniz ülkelerine bakıldığında öncelikle GKRY'nin Adanın tamamını temsilen tek taraflı biçimde, İsrail'in, Libya'nın ve Mısır'ın 2000'li yılların başında bölgede kendi deniz yetki alanlarını sınırlandırmaya dayalı çeşitli ikili antlaşmalar imzaladıkları görülmektedir. Aynı zamanda bölge içi ülkelerin katılımlarıyla bir Doğalgaz Forumu oluşturulmuştur (Algür, 2020: 61). Böylece Doğu Akdeniz'in enerjisini bir uyuma çevirmek hedeflenmiş, Türkiye ise söz konusu bölge içi aktörlerle olan ilişkileri ve bölgesel politikalarının desteklenmemesi sebebiyle bu oluşumun dışında tutulmaya çalışılmıştır.

2.2.1. Bölge İçi Aktörlerin Doğu Akdeniz Diplomasisindeki Etki ve Uygulamaları

Doğu Akdeniz coğrafyasının merkezinde yer alması sebebiyle özellikle Kıbrıs Adası'nın bölgenin en önemli rekabet alanına dönüştüğünü söylemek mümkündür. Kıbrıs Adası'nın tamamını temsilen Rum Yönetimi'nin diplomatik ilişkilerde diğer devletler tarafından tanınıyor olması, beraberinde bu bölgede Rum Yönetimi'nin tek taraflı politikalar uygulamasını kolaylaştırmıştır. Bu sorun beraberinde Kıbrıs'ın egemenliğinin uluslararası kamuoyunda yeniden tartışılmasını doğurmuş, enerji diplomasisi çerçevesinde ele alınmasına sebebiyet vermiştir (Kakışım, 2017: 439). Doğu Akdeniz'de 2000'li yılların başından itibaren göze çarpan ilk önemli hamlelerden biri GKRY tarafından Kıbrıs Adası'nın güneyinde belirlenen enerji sahalarının 13 parsele ayrılarak uluslararası enerji şirketlerinde Rum Yönetimi tarafından ruhsatlandırılması olmuştur. Bununla beraber GKRY'nin bölgede sınırlandırma antlaşmalarına taraf olduğu da bilinmektedir. 2003 yılında Mısır, 2007 yılında Lübnan ve 2010 yılında İsrail ile MEB antlaşması imzalayan Rum Yönetimi, KKTC'nin bölgede hiçbir söz hakkı yokmuşçasına tek taraflı olarak yürüttüğü karar mekanizmasına dayanarak yine bölgede ilk MEB ilanında bulunan aktörlerden biri olmuştur. 2004 Yılında BM'ye MEB ilanında bulunduktan sonra, özellikle başta Yunanistan olmak üzere, İsrail, Mısır ile yakın temaslar gerçekleştirerek Doğu Akdeniz diplomasisinde yerini almıştır (İstikbal ve Boyraz, 2019: 74).

Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de uyguladığı dış politikaya bakıldığında; bölgede kendi egemenliğinde bulunan Girit, Kerpe, Kaşot, Rodos ve Meis adaları üzerinden bir deniz hattı inşa ederek, bu adaların deniz hukuku kapsamında Kıta Sahanlığı ve MEB alanlarının bulunduğunu iddia eden bir yaklaşıma sahip olduğu görülmektedir. Bu iddiası ile başta Türkiye ve KKTC ile çeşitli ihtilaflar yaşamakta, bu sebeple bölgedeki politikaları daha önce iki devletin arasında yaşanan Ege Denizi ve Kıbrıs meselesi çerçevesinde dikkate alınmalıdır. (Kansu, 2019: 73). Yunanistan Doğu Akdeniz'de başta GKRY, İsrail ve Mısır gibi devletlerle bölgesel işbirlikleri inşa ederek bölgedeki iddialarının arkasını doldurma gayretine düşmektedir. Bölgede Kıbrıs çerçevesinde Türkiye- GKRY arasında yaşanan deniz yetki alanlarının belirlenmesine ilişkin ihtilaflarda etkili olmaktadır. Yunanistan için Doğu Akdeniz politikasında Rum Yönetimi lehine Türkiye ve KKTC'nin bölgesel anlamda hak ve çıkarlarını ihlal eden bir dış politika yürüttüğünü söylemek mümkündür (Örselli ve Babahanoğlu, 2019: 393). Doğu Akdeniz'de enerji uyumunu esas alan ve bölgesel işbirliğinin en somut örneği olan Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nun kurulmasına öncülük eden ülkelerden biri olması ve AB başta olmak üzere uluslararası güçler tarafından da oldukça destek verilen East-Med Boru Hattı Projesi'nin taraflarından biri olması sebebiyle Yunanistan bölgede oluşan enerji diplomasisinde etkili olan önemli aktörlerden biri olmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin 2019 yılında Libya ile gerçekleştirdiği MEB antlaşması sonrası ivedilikle Mısır ile MEB antlaşması imzalayan Yunanistan, bölgede kendi çıkarları doğrultusunda bir enerji denkleminin oluşması ve Türkiye'ye kendi tezlerini kabul ettirebilme noktasında AB başta olmak üzere birçok uluslararası güçten de faydalanmak istemektedir.

Doğu Akdeniz'in etkili bir diğer aktörlerinden Mısır ise bölgenin potansiyel anlamda en önemli rezerv sahası olan Zohr havzasına yakınlığı ve bölgesel işbirliklerindeki aktifliği sebebiyle Doğu Akdeniz diplomasisinde oldukça önemli bir noktada yer alır. Bölgede kendi yetki alanında bulunan doğal gaz rezervlerini uzun yıllardır üretime tabii tutan Mısır, daha sonra üretim kapasitesini ve bölgesel enerji uyumunda işbirliklerini artırmak amacıyla 2003 yılında GKRY ile MEB anlaşması imzalamıştır (Erenoğlu, 2019: 55). Özellikle 2014'te Mısır, Rum Yönetimi ve Yunanistan arasında imzalanan Kahire Deklarasyonu ile bölgede Türkiye'nin uyguladığı politikalardan rahatsızlık duyulduğu açıkça ifade edilmiştir. (İstikbal ve Boyraz, 2019: 79). Beraberinde Mısır, Yunanistan'ın bölgede adalar üzerinden oluşturduğu hattı esas alan bir antlaşma çerçevesinde 2019 yılında Yunanistan ile bir MEB antlaşması imzalamıştır. İç politikada yaşanan siyasi istikrarsızlıklar sebebiyle enerji üretiminde aksaklıklar yaşayan Mısır için, Doğu Akdeniz politikasının başarı getirmesi Mısır'ın uluslararası kamuoyundaki prestijini artırmaya yönelik önemli bir kalemi oluşturmaktadır. Bu sebeple Mısır'ın bölgede başta Rum Yönetimi, Yunanistan ve İsrail ile ikili ilişkilerini artırma gayretinde olduğu, işbirlikleri kurduğu gözlemlenmektedir. Buna paralel olarak, Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nun kurucu taraflarından da biri olan Mısır için Doğu Akdeniz diplomasisinde öne çıkan aktörlerden biri olduğunu söylemek mümkündür.

İsrail, Doğu Akdeniz'de 1999 yılından itibaren aktif bir enerji politikası yürüterek, enerji rezervleri arama çalışmaları olumlu sonuçlanan, bölgedeki yetki alanlarında potansiyel anlamda yüksek enerji sahalarına sahip ve günümüzde bölge içi aktörler arasında enerji üretiminin en önde gelen aktörü olarak öne çıkmaktadır. GKRY ve Yunanistan ile bölgesel işbirliklerini artıran İsrail, Rum Yönetimi ile 2010 yılında MEB antlaşması imzalamıştır (Özekin, 2020: 16-17). Ayrıca bölgedeki enerji denkleminde Türkiye karşıtı bir ittifak grubunda yer almasında başta Türkiye ile uzun yıllardır olumsuz seyreden diplomatik ilişkileri sebep olmaktadır. Bununla beraber Lübnan ve Filistin ile yaşanılan politik çatışmalar da İsrail'in Doğu Akdeniz'deki müttefiklerini şekillendiren önemli bir unsur olmuş, Rum Yönetimi ve Yunanistan ile birlikte başta Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nu inşa ederek bölgenin enerji zenginliğini fırsata çevirebilme noktasında işbirliği tesis etme amacı güdülerek Türkiye'ye karşı bir oluşum kurulmuştur (BBC, 2020). Ardından yine İsrail, Rum Yönetimi ve Yunanistan üçlüsü arasında, Türkiye'yi by-pass etmeye yönelik bir biçimde planlanan ve Doğu

Akdeniz'in gazını AB pazarına taşıması öngörülen East-Med Boru Hattı Projesi'ni hayata geçirmeye yönelik görüşme ve çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Suriye, bölgenin en önemli enerji üreticisi rolünü özellikle 2011 yılı sonrası ülke içi siyasette yaşanan çatışmalar ve savaş ortamının oluşması sebebiyle bu rolünü kaybetmiş, Arap Baharı'nın olumsuz etkileri sonucu 2011 yılı sonrası aktif bir Doğu Akdeniz politikası izleyememiştir. Buna rağmen Suriye'nin bölgedeki enerji diplomasisinde 2000'li yılların başındaki aktif politikası, bölge içi aktörlerden GKRY ile yakın ilişkilerle çeşitli işbirlikleri tesis etmesi ve kendi deniz yetki alanlarını belirlemeye yönelik bir iç düzenlemesi olması sebebiyle bölge içi aktörler arasında önem atfedilen bir ülke olmuştur (Erenoğlu, 2019: 57-58). Suriye tarafından bölgede petrol aranması amacıyla belirlenen deniz alanlarının bir bölümünün Türkiye'nin deniz yetki alanlarını ihlal ettiği bilinmektedir. Suriye'de yaşanan iç savaşın sona ermesi ve enerji üretimi konusunda muğlaklıkların ortadan kalkması durumunda GKRY ile Türkiye'nin bölgedeki hak ve menfaatlerini ihlal edebilecek bir sınırlandırma antlaşmasının imzalanacağı düşünülmektedir (Kansu, 2019: 75-76).

2007 yılında GKRY ile MEB anlaşması imzalayan Lübnan, 2010 yılında BM'ye ilan ettiği deniz yetki alanları sonrasında bölgede Rum Yönetimi, Yunanistan, İsrail ve Mısır'dan sonra aktif politika yürüten bir diğer aktör olarak öne çıkmaktadır. Lübnan bölgede deniz yetki alanları çerçevesinde İsrail ile ihtilafa dayalı anlaşmazlıklar yaşamaktadır (Yaycı, 2012: 29). Ekonomisi ve alt yapısının enerji üretimi için yetersiz kalması ve Suriye ile yaşanan olumsuzluklar sebebiyle Lübnan'ın bölgesel enerji diplomasisinde öne çıkan bir aktör olamadığı görünür. Ancak Lübnan'ın Doğu Akdeniz'de enerji minvalinde oluşan yeni politik düzende yer almaya çalışan bir rol üstlendiğini söylemek de mümkündür (İstikbal ve Boyraz 2019: 77).

KKTC, Doğu Akdeniz coğrafyasının merkezinde yer alan Kıbrıs Adası'nın jeopolitik konumunun avantajlarındansa, dezavantajlarını yaşayan taraf olarak göze çarpar. Gerek tarihsel açıdan Ada'da yaşanan egemenlik sorunu gerekse uluslararası alanda Türkiye harici bir devlet tarafından tanınmıyor oluşu sebebiyle Doğu Akdeniz'de sahip olduğu hak ve çıkarlarından soyutlanmaya çalışılmaktadır. 2004 Yılında Kıbrıs Adası'nın tamamının Rum Yönetimi'nin egemenliğinde olduğu varsayılarak AB üyeliğine kabul edilen GKRY, KKTC karşısında uluslararası kamuoyunda en önemli kozlarından birine sahip olmuştur. Böylece Kıbrıs Adası üzerinde enerji politikalarını, KKTC'nin bölgedeki menfaatlerini ve söz hakkını yok sayarak tek taraflı bir biçimde yürüten Rum Yönetimi'nin uluslararası hukuku ihlal eden bu tutumu karşısında KKTC'nin en önemli hamlesi 2011 yılında Türkiye ile Kıta Sahanlığı antlaşması imzalamak olmuştur diyebiliriz. KKTC'nin bölgede diğer bölge içi aktörler tarafından da yok sayılması, GKRY'nin yeni oluşan bölgesel enerji diplomasisinde KKTC aleyhine politikalar uygulamasını kolaylaştırmakta, KKTC'nin ise tek dayanağı Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasının dayanaklarından birinin Yavru vatanın çıkarlarını korumaya dayalı oluşu olmaktadır. Bu sebeple bölgesel enerji denkleminde Türkiye, birçok konuda Rum Yönetimi ile de karşı karşıya gelmektedir (Sandıklı vd., 2013: 24-26).

Bir diğer Doğu Akdeniz ülkesi olan Libya, her ne kadar ülke ekonomisinin büyük bir bölümü enerji ticaretiyle sağlansa da özellikle Libya'da yaşanan politik sorunlar ve iç savaş sebebiyle olumsuzlukların yaşanması neticesinde hem enerji üretimi hem de Doğu Akdeniz'in enerjisini fırsata çevirebilme açısından 2011 yılı ve sonrasında aktif bir bölge içi aktör konumunda olmadığı gözlemlenmektedir. Son dönemde Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile Türkiye arası yakın temas ortamının tesis edilmesi ve bunun sonucunda 2019 yılında taraflar arasında bir MEB antlaşmasının imzalanması özellikle Yunanistan, GKRY, İsrail ve Mısır gibi bölge içi aktörlerin tepkisini çekmiştir. Söz konusu sınırlandırma antlaşması ile Türkiye ile güvenliğe dayalı bir askeri işbirliği de oluşturan Libya için, iç savaş ortamının son bulması adına Türkiye tarafından askeri destek sağlanmıştır (Acer, 2019; 11-12).

3. TÜRKİYE'NİN 2000- 2021 ÖLÇEĞİNDE ŞEKİLLENEN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI VE BU POLİTİKAYI ŞEKİLLENDİREN UNSURLAR

Türkiye, Doğu Akdeniz'de en uzun kıyı şeridine sahip olan ve uluslararası hukuk minvalinde bölgede fiili ve hukuki hakları bulunan bir Doğu Akdeniz ülkesidir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasına bakıldığında özellikle 2000'lerden itibaren görünür bir politika yürüttüğünü söylemek mümkündür. Ancak 2011 yılı sonrası bölgede uyguladığı politikalar daha belirgin hamlelere sahip olmakta, özellikle son yıllarda aktif bir politika yürütmektedir. Bu anlamda 2000'lerin başına nazaran 2011 sonrasının daha aktif ve bölgenin diplomasisinin daha farkında bir dış politika yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Fakat Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasında elini güçsüzleştiren bazı etmenler yer almaktadır. Bunların genel anlamda; bölgede oluşan politik düzlemde diğer aktörlerce etkisizleştirilmesi, bölge içi aktörlerle yakın ilişkiler tesis etmekte yetersiz olunması ve işbirlikleri fırsatlarından uzakta kalması şeklinde yorumlanabilir (Kedikli ve Çalağan, 2017: 135). Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası iki şekilde ilerlemektedir. Bunlardan ilki; Doğu Akdeniz ülkelerinden biri olarak bölgedeki hukuki ve fiili haklarına dayanarak geliştirdiği kendi hak ve menfaatlerini korumaya dayalı olarak şekil almaktadır. Diğeri ise KKTC'nin yok sayılan ve görmezden gelinen hak ve menfaatlerini korumaya yönelik benimsediği misyondur denilebilir. Türkiye'nin bu iki ayaklı Doğu Akdeniz politikasının yine iki temel dayanağı vardır. Bu dayanaklar; Türkiye'nin ekonomik ve politik temelli hedeflerini oluşturmaktadır.

1974 Yılında Doğu Akdeniz'de enerji rezervleri arama noktasındaki varlığını ilk kez TPAO'ya kendi yetki alanlarında arama izni vererek ortaya koyan Türkiye için 2000'ler sonrası bölgede yaşanan gelişmelerin daha dikkat çekici olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasında 2000'lerden itibaren yaşanan gelişmeler ışığında öne çıkan uygulamalara baktığımızda; 2001 yılında Rodos Adası ve Kıbrıs Adası arasında kalan bir bölgede sismik araştırmalar gerçekleştireceğini açıklamasının ardından Yunanistan ile yetki alanlarına ilişkin çeşitli sorunlar yaşandığını görmekteyiz. 2002 yılında ise Türk Kıta Sahanlığında izinsiz bir biçimde yer alan Norveç menşeili bir geminin Türkiye tarafından uyarılarak bu alandan çıkarılması sonrası söz konusu Norveçli enerji şirketinin Türkiye'den özür dilediği bilinmektedir (Erenoğlu, 2019: 47). Bu durum bölgenin Türk kıta sahanlığında olduğunun bildirildiği ve uluslararası alanda da kabul gördüğü bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine 2003 yılında Yunanistan'ın, Türkiye'nin anakarası ve kıyı şeridine yalnızca 2 km² uzaklıkta bulunan Meis Adası'nın güneyinde araştırma yapmak üzere Türkiye'den izin istemesi de o dönem Yunanistan'ın Türkiye'nin deniz yetki alanlarını tanıdığının bir göstergesi olmaktadır. Bugün söz konusu alan için Yunanistan Türkiye'yi haklarından mahrum bırakmaya yönelik tezler geliştirmekte, 10 km² bir alana sahip olan Meis Adası için, Türk ana karasını yok sayan cinsten bir iddia ile 2003'te izin alarak araştırma yaptığı bu bölgede tam yetki talep etmektedir. Yunanistan bunu yalnızca talep etmekle de kalmayıp, uluslararası kamuoyunu etkisi altına almayı başarmakta ve AB başta olmak üzere bölge dışı büyük aktörlerden gördüğü destek ile yine AB Komisyonu'nca hazırlanan Sevilla Haritası'na dayanarak Türkiye'nin bölgedeki menfaatlerini uluslararası hukuku ihlal ederek zedelemektedir. Bunun dışında 2004 yılında Rum Yönetimi'nin Ada'da tamamen egemen bir güçmüş gibi tek taraflı alınan kararlarla yürüttüğü bir politika kapsamında BM'ye MEB ilanı gerçekleştirmiştir. Türkiye ise Rum Yönetimi'nin bu hamlesine karşılık BM'ye hak ve çıkarlarının ihlal edildiğini ve bölgede baştan beri var olan fiili ve hukuki haklarını hem kendisi hem de KKTC minvalinde belirterek saklı tuttuğunu bildirmiştir. Beraberinde Rum Yönetimi 2007 yılında Ada'nın güneyinde oluşturduğu 13 adet parsel alanını uluslararası enerji şirketlerine ruhsatlandırmaya başlamış, Türkiye ise bu adım karşısında Rum Yönetimi'ni hem KKTC'nin söz hakkını yok sayması hem de Türkiye'nin bölgedeki Kıta Sahanlığını ihlal etmesi sebebiyle ağır bir dille eleştirmiştir (Ece, 2017: 87). 2011 Yılında ise KKTC ile Kıta Sahanlığı Antlaşması imzalayan Türkiye, Rum Yönetimi'nin bölgedeki tek taraflı politikalarına karşı işbirliği geliştirme anlamında önemli bir hamle gerçekleştirmiştir. Bu adım her ne kadar Rum

Yönetimi'ne karşı bölgede Türkiye için bir öneme sahip olmuş olsa da, KKTC'nin uluslararası alanda diğer devletler tarafından tanınmaması sebebiyle bölge içi aktörler nezdinde Türkiye lehine büyük bir etki yaratmamıştır. Bu antlaşma ile TPAO'ya belirlenen bölgede enerji rezervleri aranması maksadıyla gerekli izinler de sağlanmıştır. Aynı zamanda Doğu Akdeniz'de bölge içi aktörlerin ekonomik ve politik uygulamalarının yanında askeri bir ortamın da oluşturulmaya başlanması sebebiyle Türkiye'nin de 2006'da Akdeniz Kalkanı Harekatı'nı başlattığı görülmektedir (Algür, 2020: 62).

2010 yılı sonrasında bölgede Türkiye karşısında oluşan politik dengelerin varlığı göze çarpmaktadır. Başta Rum Yönetimi, Yunanistan, İsrail ve Mısır olmak üzere bu devletlerin bir araya gelerek sağladıkları işbirliği ortamlarında Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de uyguladığı dış politika açıkça eleştirilmiş, Türkiye'den duyulan rahatsızlık Türkiye'yi bölgeden soyutlamaya yönelik girişimler kurulmasına yol açmıştır (Kakışım, 2017: 442). Bu durumu kanıtlayan en önemli örneklerden biri 2016 yılında Yunanistan, Rum Yönetimi ve İsrail'in bir araya gelerek gerçekleştirdikleri Üçlü Zirve'de Kıbrıs meselesinin çözüme kavuşmaması sorununun devam etmesi gereğince Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de yapılacak enerji uyumu amaçlı gelişme ve projelere dâhil edilmemesi kararı taraflarca alınmıştır. Bölgenin enerjisini AB pazarına ulaştırabilme noktasında öne çıkan projelerden biri olarak 2017 yılında East- Med Boru Hattı Projesi'nin konuşulmaya başlanması ve İsrail'de üretilen doğal gazın önce Kıbrıs, ardından Yunanistan'a ulaşacak bir boru hattı inşa edilmesine dayanan projenin söz konusu taraflarca ele alındığı bilinmektedir (Akyener, 2017). Her ne kadar olası birçok projeden bahsedilse de AB'ye ulaştırılacak enerjinin en az maliyetli ve en güvenilir yolunun Türkiye toprakları üzerinden geçecek bir boru hattı ile tesis edileceği fikri ortaya çıkmış fakat Türkiye karşıtı politikaların bölge içi aktörlerce kurulan işbirlikleri çerçevesinde yürütülmesi sebebiyle olası projelerden Türkiye by-pass edilmiştir. Türkiye birçok petrol ve doğal gaz boru hattına ev sahipliği yapan, dünya üzerinde yine birçok ülkeye nazaran enerji güvenliğinin sağlandığı bir ülke olarak nitelendirilebilir. Bu durumda Türkiye enerji ihtiyacının karşılanmasında uluslararası alanda köprü görevi gören, enerji geçiş ülkesi olarak yorumlanabilen bir ülke konumunu yine Doğu Akdeniz'in enerjisinin AB pazarına ulaştırılmasında da önemli bir aktör olma, enerji merkezi olabilme hedeflerine sahiptir. Ancak Doğu Akdeniz'de yaşanan gelişmeleri dikkate aldığımızda bölgesel konjonktür bunun mümkün olmayacağını bizlere göstermektedir. Mısır, Rum Yönetimi ve Yunanistan arasında 2014 yılında başlayan görüşmeler 2018 yılında imzalanan Kahire Deklarasyonu ile sonuçlanmış, bu Deklarasyon ile Doğu Akdeniz'de bu devletlerarası işbirliği kurmak hedeflenirken, Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası yine Deklarasyona taraf olan devletlerce eleştirilmiştir (Gündem Kıbrıs, 2014). Türkiye'nin uzun yıllar bölgesel işbirliklerine taraf edilmemesi ve KKTC ile 2011 yılında imzalanan Kıta Sahanlığı Antlaşması sonrası diğer bölge içi aktörlerle herhangi bir sınırlandırma antlaşması uygulamaması bölgede Türkiye'nin yalnızlaştırılmasına çanak tutan sebeplerden biri olmuştur. Zaten Doğu Akdeniz'deki politikalarından rahatsız olan bu aktörler, kendi aralarında tesis ettikleri işbirliklerinde Türkiye'yi Doğu Akdeniz'de yalnızlaştırmaya dayalı politikalar izlerken, Türkiye'nin bölgede Suriye, Mısır, İsrail gibi aktörlerle uzun yıllardır olumsuz seyreden diplomatik ilişkileri bölgesel işbirliği tesis etmesinin de sınırlandırma antlaşmaları olasılıklarını da minimum seviyeye indirmiştir. Bu sebeple 2019 yılında Türkiye'nin Libya ile imzaladığı MEB antlaşması büyük bir hamle olarak nitelendirilir. 2011'deki KKTC ile imzalanan sınırlandırma antlaşması sonrası Türkiye'nin yetki alanlarının belirlenmesine ilişkin ve diğer aktörlerin Türkiye'yi bölgede by-pass etmesine karşı yapılan önemli bir dış politika uygulaması olmuştur. Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ve Türkiye arasında imzalanan bu antlaşma ile Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki MEB sınırlarının bir kısmı uluslararası anlamda ilan edilmesi sebebiyle de ayrı bir öneme sahiptir (Paralı, 2020: 56-57). Türkiye'nin bu hamlesine karşılık diğer bölge içi aktörlerden gelen karşı hamlelere baktığımızda ise 2019'da Yunanistan ve Mısır arasında imzalanan MEB antlaşması ve yine aynı yıl içerisinde Doğu Akdeniz ülkelerinin işbirliğini artırma ve enerji diplomasisini fırsata çevirme amacıyla Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nun kurulduğunu

bilmekteyiz. Bu Forum'a bölge içi aktörlerden Türkiye ve KKTC hariç her ülkenin katıldığı, hatta uluslararası aktörlerin de katılımlarının gerçekleştirildiği görülmektedir. Bunun dışında East- Med Projesini hayata geçirmeye yönelik Rum Yönetimi, İsrail ve Yunanistan'ın 2020 yılının Ocak ayında gerekli imzaları attıkları bilinmektedir. Ancak söz konusu projenin denizin altından geçen boru hattı kısmının Türk Kıta Sahanlığı alanından geçecek olması da ayrı bir kriz ortamı yaratmaktadır. 2020 yılında özellikle Türkiye ve Avrupa'yı etkisi altına alan Covid19 salgının yarattığı tahribatlarla meşgul olunması sebebiyle Türkiye için Doğu Akdeniz sorununun ön plana çıkmadığı bir dönem yaşanmıştır. Aynı zamanda bu dönemde Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan bölgesel sıkıntıların çözümü noktasında AB zirvesinin olumlu etkileri göze çarpmaktadır. Almanya'nın taraflar arasında arabulucu rolünü üstlenmesi ve tarafların 2021 yılında istikşafi görüşmelere başlamayı kabul etmeleri bu dönemde iki ülke arası tansiyonun yükselmesini engelleyen etmenler olarak göze çarpmaktadır (BBC, 2020).

2021 yılına bakıldığında Türkiye için yılın ilk altı ayı özellikle bölge içi aktörlerden çeşitli sorunlar yaşamış olduğu Yunanistan ile istikşafi görüşmelerin başladığı bir döneme giriş yapılmıştır. Pandeminin etkisiyle iç ve dış politikada dönüşen gündem, Türkiye için de Doğu Akdeniz'de uygulanan politikaların gözden geçirilmesini sağlamıştır. Türkiye bu dönemde Doğu Akdeniz'de komşusu olan ülkelerle yaşadığı diplomatik krizler ve yeni oluşturulan politik dengelerde yalnızlaştırılması sebebiyle daha evvel tesis edemediği işbirliklerini tesis edebilme amacı gütmüştür. Bunun en önemli göstergesi Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Doğu Akdeniz'e ilişkin yaptığı konuşmada bölge içi aktörlerin çıkarlarını ve bölgesel enerji diplomasisini güçlendirmeyi hedef alan bir Doğu Akdeniz Konferansı kurulmasını teklif etmesidir (Haber Global,2021). 2021 Yılının ikinci yarısı ilk yarısı kadar olumlu bir havaya sahip olmamış, Türkiye'nin özellikle Yunanistan ile yaşadığı anlaşmazlıkların yeniden boy gösterdiği bir evreye dönüş yapılmıştır. Gerek tarafların dış işleri bakanlarının basın açıklamaları sırasında birbirlerine girmeleri, gerekse Türkiye için sözde soykırım iddialarının Yunanistan'da demeçlere konu edinmesi bu krizi artıran etmenler olmuştur. Ayrıca Kapalı Maraş'ın yerleşime açılmasında Türkiye'nin tutum ve etkisi, buna karşın Yunan askeri birliklerince bir Türk adası olan Koyun Adası'nda çeşitli pozların verilmesi Türkiye'ye karşı bir gözdağı şeklinde yorumlanmış, bölge içi aktörler ve bölge dışı aktörlerin katılımıyla Doğu Akdeniz'de askeri tatbikatların artış gösterdiği görülmüştür. Türkiye tüm bu yaşanan son gelişmelere rağmen, sismik araştırma ve sondaj gemileriyle birlikte bölgede varlığını sürdürmeye, Mavi Vatan'ın ve Yavru Vatan'ın hak ve menfaatlerinden vazgeçmeyeceğinin altını çizmeye devam etmektedir (İstikbal ve Boyraz, 2019: 80-81).

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasında savunduğu tezler Mavi Vatan politikasına dayanır. Bu politika üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye'nin deniz yetki alanlarındaki hak ve menfaatlerini korumayı temel alan, Türkiye'nin denizcilik faaliyetlerini artırmayı amaçlayan bir politika hedefidir. Türkiye Doğu Akdeniz'de en uzun kıyı şeridine sahip olan ve bu durumda uluslararası hukuktan doğan haklarını savunan bir aktördür. Türkiye'nin bölgede yaşadığı en büyük sorun Yunanistan ve Rum Yönetimi'nin uluslararası hukuku ihlal ederek Türkiye'yi Antalya körfezine sıkıştırma gayretleridir. Böylece Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de sahip olduğu 145.000 km² Kıta Sahanlığı alanı, 41.000 km²'ye düşürülmek istenmektedir. Türkiye bölgede kendisine karşı yapılan bu hukuksuzluğu kabul etmemekte, uluslararası hukukun öngördüğü biçimde devletlerin deniz yetki alanlarını benimsemesi gerektiğini savunmaktadır (Özgen, 2013: 108). Yarı kapalı bir deniz olan Doğu Akdeniz için bölge içi aktörler arasında sınırlandırma anlaşmaları yapmak güç durumlar doğurmaktadır. Türkiye bu güçlüğün uluslararası hukuk kapsamında tüm aktörlerce işbirliği ve antlaşmalar sağlayarak masada çözümlenmesi gerektiğini savunur. Fakat Doğu Akdeniz ülkelerinin ikili antlaşmalar ve ittifaka dayalı işbirlikleri bu olasılığın önünü kesmektedir. Büyük güçlerin desteğini alan bölge içi aktörler, bölgede oluşan yeni politik dengelerde hukukun gücünün değil de güçlünün hukukunun kabul göreceğini gösterir nitelikte politikalar uygulamaktadır. Türkiye hem kendi hem de

KKTC'nin menfaatlerinin görmezden gelinmesini ve yok sayılmasını kabul edilemez olarak nitelendirir (Yaycı, 2012: 34). Özellikle Yunanistan'ın Türkiye ana karasına çok yakın mesafede bulunan adalarına istenen tam yetki tezlerine karşılık, UAD kararlarını örnek göstererek bölgede coğrafyanın üstünlüğü, oransallık, kapatmama ve adaların özel konumu gibi prensiplere vurgu yapmaktadır. Türkiye'nin Doğu Akdeniz tezi Hakkaniyet ilkesi çerçevesinde hakça paylaşım yapılmasına dayanır. Hakça paylaşımdan kasıt, sınırlandırma yapılan ülkeler arasında eşit haklara sahip olunması demek değil, her türlü durumun dikkate alınarak ve uluslararası hukukun öngördüğü ilke ve prensipler göz önünde bulundurularak yapılacak olan paylaşım demektir. Bu sebeple Türkiye özellikle Meis adası ve Türkiye ana karası arasında Yunanistan tarafından savunulan ortay hatlara göre deniz yetki alanlarının belirlenmesi prensibine karşı düşey hatlara dayalı bir paylaşımın hakkaniyeti sağlayacağını savunur (Arıdemir ve Allı, 2019: 194-195). Türkiye'nin tezlerinde; coğrafi olarak üstünlüğü bölgede ufak çaplı adacıklar üzerinden yürütülen tezlere karşı ana karasının bulunması, kıyı şeridi uzunluğunun deniz yetki alanlarının belirlenmesinde oransal anlamda önem atfetmesi, Türkiye'nin kıyı şeridinin önünün sahip olduğu hakların engellenerek kapatılmaması ve söz konusu adalara tam yetki verilebilmesi için yüz ölçümü bakımından büyük, nüfus yoğunluğu bakımından fazla, sosyo-ekonomik anlamda görünür bir yaşantının bulunması gibi özel durumların dikkate alınmasına dayanır. Türkiye 1982 BMDHS'de imzacı bir devlet olmamasına rağmen, antlaşmanın öngördüğü maddeleri uygulamaya birebir paralel olan bir Doğu Akdeniz politikası yürütmektedir. Bu nedenle bölgedeki sınırlandırmalarda hakkaniyet ve hakça paylaşım olması gerektiği vurgusu Türkiye tarafından daima yinelenmektedir. Türkiye, Doğu Akdeniz'de savunduğu tezlerine karşılık başta Yunanistan ve GKRY ile deniz yetki alanlarının belirlenmesine ilişkin ihtilafa düşmektedir. Yunanistan'ın Girit, Kerpe, Kaşot, Rodos ve Meis adalarını birbirine bağlayan şekilde oluşturduğu hatlar ve Rum Yönetimi'nin Ada'nın güneyinde belirlediği enerji sahaları üzerinden oluşturduğu alanın bir kısmı Türkiye'nin bölgedeki Kıta Sahanlığı ve MEB'i ile çakışmaktadır. Savundukları tezlerin arkasını sağlamlaştıran güç; başta bölgede oluşturdukları politik işbirlikleri ve AB'nin enerji ihtiyacı sebebiyle Doğu Akdeniz'deki üye devletleri olarak Rum Yönetimi ve Yunanistan'ın politikalarını desteklemeleriyle oluşur. Bu sebeple Türkiye bölgede her iki devletin kendisine karşı geliştirdiği ittifak gruplarıyla da politik bir mücadele içerisinde bulunmaktadır (Şeker, 2019: 309- 310).

Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikası ekonomik ve politik amaçlara dayanmaktadır. Türkiye'nin özellikle enerji profilinin petrol ve doğal gaz rezervleri anlamında zayıf olması, enerjide büyük bir oranda dışa bağımlı olmasına sebep olmaktadır. Literatürde cari açık ve enerji ithalatı ilişkini inceleyen birçok iktisadi çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar Türkiye ölçeğinde değerlendirildiğinde de Türkiye'nin dış ticaret açığında en önemli payın doğal gaz ve petrol ithalatına dayalı olduğu gözlemlenmektedir (Uysal vd., 2015: 76). Türkiye'nin 2020 yılı verilerine göre toplam ithalat oranına bakıldığında, enerji ithalat miktarı bu oranın %20'lik kısmını oluşturmaktadır. Özellikle doğal gaz tedarikinde Rusya, petrol tedarikinde Ortadoğu ülkelerine bağımlı durumda olan Türkiye için Doğu Akdeniz'de keşfedilen enerji potansiyeli, keşfedilmeyi bekleyen potansiyel alanların önemi oldukça mühimdir. Doğu Akdeniz'deki gelecek bugün için değil Türkiye'nin yarınları için çok büyük bir mana ve değere sahiptir. Bu sebeple Türkiye bölgedeki haklarından vazgeçmeyeceğini yüksek bir sesle dile getirmekten vazgeçmemektedir. Türkiye, bölgeden elde edebileceği enerjiyi hem iç tüketimdeki ihtiyacını karşılamak hem de bölgede enerji üreten bir ülke konumuna erişerek enerji ihracatçısı ülke seviyesine gelebilmek ümidiyle uzun vadeli çeşitli ekonomik amaçlarla bölgesel politikasını şekillendirmektedir.

Türkiye'nin enerji bağımlılığı sorunu diğer enerjide dışa bağımlı olan devletlerin karşılaştığı gibi beraberinde enerji arz güvenliği sorununu da getirmektedir. 2009'da Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan kriz ortamı sonrası enerji akışının sağlanmasında sekteler yaşanmış, Ukrayna'dan geçerek Avrupa'ya erişen boru hattında enerji arz güvenliği sorununun yaşanması AB ülkelerini etkilediği

gibi Türkiye'yi de %25 oranında olumsuz etkilemiştir. Kendi enerjisinin bir kısmını veya tamamını kendisi sağlayabilen devletler için enerji arz güvenliği sorunu ortadan kalkar. Bu sebeple Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki enerji politikasında enerji arz güvenliği sorununu ortadan kaldırmaya dönük hedefleri de yine Türkiye'nin politik amaçlarla şekillenen dış politikasının bir göstergesi olmaktadır (Kurt, 2021: 81-89). Bunun yanında Türkiye'nin KKTC üzerinden yürüttüğü Doğu Akdeniz politikasını şekillendiren unsurlar da hem ekonomik hem de politik hedeflere sahiptir. KKTC'nin de Ada'nın güneyinde keşfedilen enerji rezervlerinden Rum Yönetimiyle eşit biçimde ekonomik olarak fayda sağlaması gerektiğini savunan Türkiye, aynı zamanda Ada'da KKTC'nin de egemen bir toplum olarak bu enerji sahalarının ruhsatlandırılacağı çok uluslu enerji şirketleri için söz hakkının bulunduğunu belirtir. Bu noktada Türkiye, Rum Yönetimi'nin tek taraflı biçimde Ada'nın tamamıyla ilgili konularda söz sahibi olmasını eleştirerek, KKTC'nin de aynı oranda söz hakkına sahip olduğunu ifade ederek aslında Kıbrıs'ın egemenliği üzerine yaşanan tartışmalardaki tezlerini yinelemektedir. Bu anlamda Türkiye'nin KKTC çerçevesinde uyguladığı Doğu Akdeniz politikasının da KKTC lehine ekonomik ve politik unsurlara dayalı bir biçimde şekillendiğini görebilmekteyiz.

4. SONUÇ

Enerji sektörü uluslararası alanda devletlerin enerjiye duydukları ihtiyacın artmasına bağlı olarak öne çıkan bir alandır. Enerjiye sahip olmak bir devlet için hem politik hem de ekonomik anlamda kazanımlar sağlayacağı için, Doğu Akdeniz'de 2000'li yıllardan itibaren enerji keşiflerinin yaşanması beraberinde bölge içi aktörlerinin enerji diplomasisi inşa etmesine yol açmıştır. Doğu Akdeniz ülkelerinden başta Mısır, Suriye ve İsrail 2000'li yılların başında bölgede enerji üretimi manasında öne çıkan aktörler olarak karşımıza çıkarken, 2010 yılı sonrası Arap Baharı'nın yaşanmasıyla beraber Mısır ve Suriye'yi İsrail'in gerisinde bırakmıştır. Böylece günümüzde de bölgenin en önemli enerji üreticisi olarak İsrail'i göstermek mümkün olacaktır. Doğu Akdeniz'de oluşan enerji diplomasisinde Yunanistan ve GKRY'nin bölgesel işbirlikleri tesis etme noktasında önemli bir role sahip olduğu göze çarpar. Her iki devlet de özellikle 2010 yılı ve sonrasında hem birbirlerine paralel ve bölgesel politikalarını destekler nitelikteki adımları hem de diğer bölge içi aktörlerle kurdukları yakın temaslarla öne çıkan aktörler olmayı başarmışlardır. Bunda başta Doğu Akdeniz Gaz Forumu'nun kurucu ülkelerinden olmaları, East- Med Boru Hattı Projesi'nin imzacı taraflar olmaları göze çarpmaktadır. İlaveten Türkiye'nin Doğu Akdeniz'e en uzun kıyısı olan ülke konumuyla özellikle son yıllarda aktif bir Doğu Akdeniz politikası izlediği görülmektedir. Türkiye açısından Doğu Akdeniz'in enerji minvalinde önemi her ne kadar 2000'li yılların başında Rum Yönetimi'nin tek taraflı politikalarına karşı oluşmuş olsa da, 2010 yılı sonrasında gerek 2011'de KKTC ile imzalanan Kıta Sahanlığı Antlaşması gerekse 2019'da Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti ile imzalanan MEB Antlaşması Türkiye'nin bölgedeki en önemli politika uygulamalarını göstermektedir.

Türkiye için Doğu Akdeniz politikası uluslararası hukukun öngördüğü, 1982 BMDHS'nin vurguladığı temellere dayalı bir biçimde ilerleyiş gösterir. Türkiye'nin Doğu Akdeniz politikasını Doğu Akdeniz'de hem kendi hem de KKTC'nin hak ve menfaatlerini muhafaza edebilmeyi hedeflemektedir. İlk olarak Türkiye'nin kendi hak ve çıkarlarına ilişkin bölgedeki en büyük sorunu; Yunanistan ve Rum Yönetimi ile yaşadığı deniz yetki alanlarına ilişkin anlaşmazlıklar oluşturur. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki tezi mavi vatanı korumayı amaçlar. Bu nedenle Doğu Akdeniz'deki kıyı şeridinin uzunluğu, ana kara ülkesi konumunda olması ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki haklarını ihlal etmeyi amaçlayan diğer aktörlerin uygulamalarına karşın adaların özel konumlarının dikkate alınması gerektiğini savunur. Bu doğrultuda bölgede coğrafi anlamda üstünlüğe sahip olması öne çıkmaktadır. Coğrafyanın üstünlüğü, kapatmama ve oransallık ilkeleri ile Adaların özel konumu prensibi bölgesel politikasını şekillendiren bakış açısını sunmaktadır. Esasen Meis Adası'nın Türk ana karasına yakınlığı göz önünde bulundurulduğunda tüm bu ilkeler ışığında Yunanistan tarafından

savunulan tezlerin hakkaniyete dayalı bir paylaşıma yön vermeyeceği açıktır. Aynı biçimde Türkiye, Rum Yönetimi'nin belirlediği ve çok uluslu enerji şirketlerine araştırma yapabilmeleri amacıyla kiraladığı sahaların bazılarının Türk kıta sahanlığı alanıyla çakışmakta olduğuna da dikkat çekmektedir. Türkiye için Doğu Akdeniz'in enerjisi oldukça önemli, çünkü Türkiye dış ticaretinde enerji bağımlılığı sebebiyle yıllık ihracat payının önemli bir kısmını enerji tedarikine ayırır. Dolayısıyla Türkiye için Doğu Akdeniz'den elde edebileceği enerji hem iç ihtiyacın karşılanması hem de uluslararası alanda enerji üreticisi ve merkezi olabilme fırsatları doğurabileceği için Doğu Akdeniz politikası yalnızca bugünü değil gelecek nesillerin haklarını korumak adına güçlü bir biçimde benimsenmesi gereken bir öneme sahiptir. Bu sebeple Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hak ve menfaatlerini korumaya yönelik politikalarını hem politik hem de ekonomik unsurların şekillendirdiği söylenebilir.

İkinci olarak, Türkiye'nin KKTC'nin hak ve çıkarlarına ilişkin bölgedeki tezi; Rum Yönetimi'nin Ada'nın tamamını ilgilendiren konularda tek başına karar alma mekanizması geliştirmesinin Kıbrıslı Türklerin hem Ada üzerindeki egemenlik haklarını ihlal ettiğini, hem de Ada'nın çevresinde keşfedilen enerji alanlarında Rum Yönetimi'nin ekonomik fayda sağlama noktasında KKTC'yi yok sayma girişiminin uluslararası hukuka aykırı bir nitelikte olduğu yönündedir. Bu doğrultuda Türkiye tarihsel anlamda Ada üzerinde yaşanan egemenlik mücadelesinin devam ettirildiğinin farkındadır. KKTC'nin uluslararası alanda tanınmaması sebebiyle, Ada'daki egemenlik sorunu çözümlenmeden Rum Yönetimi'nin AB üyesi olması ve diğer uluslararası aktörler tarafından Ada'nın tamamını temsilen tanınması etmenlerinin de farkındadır. Buna paralel olarak Yunanistan ve Rum Yönetimi'nin bölgede önce kendi aralarında inşa ettikleri birlik, ardından diğer bölge içi aktörlerle inşa ettikleri işbirliği ortamları ve Türkiye karşıtı olarak oluşturdukları bölgesel enerji diplomasisi dikkate alındığında, Türkiye için Rum Yönetimi ve Yunanistan'ın Kıbrıs üzerinden yürüttükleri Doğu Akdeniz politikası tamamen politik temellidir. Rum Yönetimi ve Yunanistan'ın tarihsel anlamda sahip oldukları ancak başaramadıkları enosis tezini bu defa denizler üzerinden yetki alanlarını birleştirerek ve bunu Sevilla Haritasına dayandırarak hem Türkiye hem de KKTC'nin haklarını ihlal etme çabası içerisinde oldukları bilinmektedir. Buna rağmen Türkiye hala Kıbrıs'ta her iki toplumun da eşit egemenlik haklarına sahip olduğunu savunarak, Kıbrıslı Türklerin Ada'nın güneyinde keşfedilen enerji sahaları üzerinde hem karar alma mekanizması olarak söz sahibi olduğunu hem de buradan elde edilen ve edilecek olan ekonomik kazanımlarda hak sahibi olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle, Türkiye için KKTC'nin Doğu Akdeniz'deki hak ve çıkarlarını korumaya yönelik politikasını şekillendiren unsurlar, Kıbrıs Türkleri lehine politik ve ekonomik etmenlerle şekillenmektedir.

KAYNAKÇA

ACER, Y. (2019). "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye- Libya Mutabakatı". SETA ANALİZ. (Aralık 2019), 301, s. 7-15.

AKBAŞ, Z. ve GEDİK, D. (2015). "Doğu Akdeniz Enerji Kaynakları Üzerindeki Türk ve Rum Rekabeti: Jeopolitik ve Jeoekonomik Bir Analiz"., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, 2015. 1. Uluslararası Avrasya Enerji Sorunları Sempozyumu Bildiri Tam Metni Kitabı. İzmir, s. 421-436. Yayın No: 3, e-kitap.

AKYENER, O. (2017). "Doğu Akdeniz (EASTMED) Boru Hattı Projesi. TESPAM". [Çevrimiçi] (7.2.2017). https://www.tespam.org/dogu-akdeniz-eastmed-boru-hatti-projesi/,(Alıntı Tarihi: 31.12.2021.)

ALGÜR, B. (2020). "Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'deki Son Uluslararası Gelişmeler Işığında Değişen Türkiye, ABD ve NATO Politikaları". 2, 2020, Anadolu Strateji Dergisi, Cilt 2, s. 55-70.

ALPTEKİN, G. (2019). "Doğu Akdeniz Enerji Keşiflerinden Sonra Akdeniz Uyumu Fırsatı (2009-2015)".,
https://www.academia.edu/10219760/Do%C4%9Fu_Akdeniz_Enerji_Ke%C5%9Fiflerinden_Sonra_Akdeniz_Uyumu_F%C4%B1rsat%C4%B1_ve_B%C3%B6lge_Devletlerinin_Politikalar%C4%B1_2009_2015_. [Çevrimiçi], (Alıntı Tarihi: 22 06 2020).

ARIDEMİR, H. ve ALLI, Ç. (2019). "Doğu Akdeniz Bölgesindeki Münhasır Ekonomik Bölge Tartışmalarının Analizi", İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, Cilt 4, s. 188-202.

BBC News Türkçe. (2020). bbc.com. [Çevrimiçi], (13.10.2020). https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-54522222, (Alıntı Tarihi: 31 12 2021).

BBC News Türkçe. (2020). bbc.com. [Çevrimiçi], (23.09.2020). https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54252161, (Alıntı Tarihi: 31 12 2021).

CNN TURK. (2020). cnnturk.com. [Çevrimiçi], (11.12.2020). https://www.cnnturk.com/dunya/ab-turkiyenin-dogu-akdeniz-konferansi-onerisini-degerlendiriyor, (Alıntı Tarihi: 31 12 2021).

ÇALIK, O. F. (2019). "Doğu Akdeniz Havzasında Enerji Diplomasisi", (Ed.) Kocaoğlu, B., Tarih Yolunda Bir Ömür Prof. Dr. İsmail Özçelik'e Armağan. Berikan Yayınevi, Ankara., 2019, s. 281-302.

ECE, N. J. (2017). "Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge: Sınırlandırma Anlaşmaları, Paydaşlar ve Stratejiler". 1, 2017, ETA Denizcilik Bilimi Dergisi, Cilt 5, s. 81-95.

ERENOĞLU, S. (2019). "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku AnaBilim Dalı., Ankara.

Gündem Kıbrıs. (2014)., gündemkıbrıs.com. [Çevrimiçi], (09.11.2014). https://www.gundemkibris.com/rum-basini/kahiredeki-uclu-zirvenin-sonucu-kahire-deklarasyonu-h97024.html., (Alıntı Tarihi: 31.12.2021).

GÜR, H. (2019). "Doğu Akdeniz Bölgesi'nde Enerji ve Güvenlik Kompleksinin İlişkiler Bağlamında Yeniden Kavramsallaştırılması", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, s. 425-439.

Haber Global. (2021)., haberglobal.com.tr. [Çevrimiçi], (18.06.2021). https://haberglobal.com.tr/gundem/son-dakika-cumhurbaskani-erdogandan-antalya-diplomasi-forumunda-aciklamalar-116428., (Alıntı Tarihi: 31.12.2021).

İMAMOĞLU, M. F. ve UYGUN, A. G. (2021). "Türkiye ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Doğu Akdeniz Enerji Politikalarının Neorealist Perspektiften Karşılaştırmalı Analizi". 2, İzmir, Aralık 2021, İzmir Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, s. 187- 201.

İSTİKBAL, D. ve BOYRAZ, H. M. (2019). "Doğu Akdeniz Enerji Kaynaklarına Ekonomik-Politik Bir Yaklaşım"., Aralık 2019, Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri, Cilt 3, s. 69-86.

KANSU, Z. N. (2019). "Enerji Ekonomi- Politiği Çerçevesinde Doğu Akdeniz Doğal Gaz Kaynaklarının Değerlendirilmesi", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Ekonomi Politiği Anabilim Dalı, İstanbul.

KAKIŞIM, C. (2017). "Türkiye'nin Enerji Merkezi Olma Hedefi Açısından Bölgesel Riskler ve Bölgesel Fırsatlar"., 2017, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, s. 431-450.

KEDİKLİ, U. ve ÇALAĞAN, Ö. (2017). "Enerji Alanında Bir Rekabet Sahası Olarak Doğu Akdeniz'in Önemi". Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, Sosyal Bilimler Metinleri, Cilt 2017, s. 120-138.

KEDİKLİ, U. ve DENİZ, T. (2015). "Enerji Kaynakları Mücadelesinde Doğu Akdeniz Havzası". 3, Ekim 2015, Alternatif Politika, Cilt 7, s. 399-424.

KURT, M. (2021). "Doğu Akdeniz Enerji Denkleminde Türkiye ve Yunanistan'ın Enerji Politikalarının Benzerlikler ve Farklılıklar Yönünden Karşılaştırılması", Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi Bilim Dalı, İstanbul.

KÜTÜKÇÜ, M. A. ve KAYA, İ. S. (2016). "Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz'deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye'nin Hukuki Durumu". Batman Üniversitesi, 2016, Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt 6, s. 81-96.

ÖRSELLİ, E. ve BABAHANOĞLU, V. (2019). "Doğu Akdeniz'de Açılmaya Çalışılan Pandoranın Kutusu: Enerji Kaynaklarından Alan Hakimiyetine Uzanan Ekonomi Politik Hesaplar". (Ekim 2019), Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 12, s. 388-400.

ÖZEKİN, M. K. (2020). "Doğu Akdeniz'de Değişen Enerji Jeopolitiği ve Türkiye"., 2020, Güvenlik Stratejileri Dergisi", Cilt 16, s. 1-51.

ÖZGEN, C. (2013). "Doğu Akdeniz'de Enerji Güvenliğine Yönelik Bir Girişim: Akdeniz Kalkanı Harekatı". 1, 2013, Akademik Orta Doğu, Cilt 8, s. 101-114.

PARALI, Z. (2020). "Türkiye Cumhuriyeti İle Libya Devleti Ulusal Mutabakat Hükümeti Arasında İmzalanan Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırasının Uluslararası Politikaya Etkileri". 2020, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 1, s. 49-64.

PEKER, H. S., OKTAY, K. Ö. ve ŞENSOY, Y. (2019). "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanları Ve Enerji Kaynakları Çerçevesinde Türkiye'nin Enerji Güvenliği". (Mayıs 2019), Güvenlik Bilimleri Dergisi, Cilt 8, s. 85-106.

SANDIKLI, A., BUDAK, T. ve ÜNAL, B. (2013). "Doğu Akdeniz'de Enerji Keşifleri ve Türkiye". Rapor No: 59, BİLGESAM. Ankara : Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2013. s. 1-80, Bilge Adamlar Kurulu Raporu.

ŞAFAK, E. (2019). "Doğu Akdeniz'de Enerji Bağlamında Değişen Dengeler". Doğu Akdeniz Krizinde Yaşanan Son Gelişmeler". Yakın Doğu Üniversitesi. Lefkoşa : Yakın Doğu Enstitüsü Yayınları, 2019. s. 1-47.

ŞEKER, B. Ş. (2019). "Doğu Akdeniz Enerji Güvenliği Ekseni: Yunanistan- GKRY'nin Muhtemel Politikalarının Analizi ve Türkiye'nin Tutumu". (Ed.) Deniz Güler, Ahmet Yıldız ve İzgi Savaş. Yeni Deniz Güvenliği Ekosistemi ve Doğu Akdeniz. İstanbul : Tasam Yayınları, 2019, s. 280-319.

UYSAL, D. ve YILMAZ, K. Ç. ve Taş, T. (2015). "Enerji İthalatı ve Cari Açık İlişkisi: Türkiye Örneği". 2015, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cilt 3, s. 63-78.

YAYCI, C. (2012). "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye", (Bahar 2012), Bilge Strateji, Cilt 4, s. 1-70.

YORULMAZ, R. (2019)."Sıcak Gündem: Doğu Akdeniz". Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Dergisi, Cilt 10, s. 80- 83.